

Zhodnocení aktuálních legislativních změn v oblasti násilné sexuální kriminality v České republice

Anotace: Příspěvek pojednává o aktuálním právním vývoji v oblasti sexuální trestné činnosti v České republice. Autor ve svém příspěvku poukazuje na vybrané aspekty platné legislativní změny skutkové podstaty trestného činu znásilnění a souvisejících ustanovení, která nabyde účinnosti od 1. ledna 2025. Ve svém příspěvku autor hodnotí problematické otázky spojené s novou právní úpravou.

Klíčová slova: sexuální kriminalita, sexuální násilí, trestný čin, znásilnění, sexuální útok, zneužití bezbrannosti.

Úvod do problematiky

V České republice je trestný čin znásilnění definován ustanovením § 185 trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) jako jednání, kterým pachatel donutí oběť k pohlavnímu styku, a to za použití násilí, pohrůžky násilím, pohrůžky jinou těžkou újmou nebo zneužitím její bezbrannosti. **Jedná se koncept, který k trestní odpovědnosti pachatele vyžaduje použití prvku násilného chování pachatele nebo jiného nátlaku či zneužití oběti.** S tímto konceptem je tedy spojeno jen překonávání nesouhlasné vůle oběti shora uvedenými způsoby, aniž by byly v úvahu brány situace, ve kterých oběť není schopna svoji vůli srozumitelně či zjevně projevit.

V roce 2023 dospělo Ministerstvo spravedlnosti České republiky k závěru, že existuje společenská potřeba nové právní úpravy vybraných typů protiprávního jednání, zejména těch, které se obsahově týkají znásilnění. Dne 17. srpna 2023 rozeslalo Ministerstvo spravedlnosti České republiky k připomínkovému řízení návrh textace novely trestního zákoníku. Po uskutečnění připomínkového řízení a vypořádání připomínek schválila Vláda České republiky na svém zasedání dne 20. prosince 2023 tento text jako „*Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*“ (Usnesení Vlády ČR č. 975/2023). Dne 12. ledna 2024 byl návrh zákona předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky (Sněmovní tisk č. 616), která jej dne 10. dubna 2024 schválila a dne 30. dubna 2024 jej postoupila Senátu Parlamentu České republiky (Senátní tisk č. 251), který jej na svém zasedání dne 29. května 2024 schválil. Novela trestního zákoníku byla dne 19. června 2024 vyhlášena ve Sbírce zákonů České republiky jako zákon č. 166/2024, kterým se se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Účinnost tohoto zákona je stanovena k datu 1. ledna 2025.

V tomto směru tak dochází k přirozenému vývoji práva, které, na základě společenské potřeby, **přijalo modernější koncept** pojetí znásilnění. Novela trestního zákoníku bude nově upravovat trestný čin znásilnění podle konceptu, který je i v zahraničí znám jako „*ne znamená ne*“.¹ Tento model je založen na principu nekonsenzuálního (tedy nesouhlasného) pohlavního styku, což znamená jeho vykonání přes nebo proti seznatelné vůli oběti. Vychází se skutečnosti, že člověk je schopen za normálních okolností projevit svůj nesouhlas, a to verbálně či neverbálně. Tento koncept je doplněn o zpřesnění legální definice bezbrannosti upravující situace, ve kterých osoba není schopna projevit svůj nesouhlas s pohlavním stykem (z fyzických či psychických příčin). Model nekonsenzuálního znásilnění kriminalizuje pohlavní styk, se kterým jedna ze stran nesouhlasí a tento nesouhlas projeví (vyjma případů zneužití bezbrannosti). Pachatel tento nesouhlas dokáže vnímat a rozpoznat, ale nerespektuje jej a jedná

¹ MADDAN, S. a L. PAZZANI. *Sex offenders. Crime and Processing in the Criminal Justice System.* s. 21.

tak proti vůli oběti. Použití násilných prvků je pak pro pachatele přitěžující okolností, která je upravena v rámci kvalifikované skutkové podstaty.

To je hlavní rozdíl oproti **třetímu modelu legálního pojetí znásilnění**, který trestní odpovědnost zakládá výlučně na absenci explicitně vyjádřeného souhlasu s pohlavním stykem. Tento koncept lze označit jako „*ano znamená ano*“. Stěžejním principem tohoto přístupu je předem projevená souhlasná vůle všech stran, které se sexuálních aktivit, respektive pohlavního styku, účastní. Kriminalizovány jsou v takovém modelu situace, kdy je vykonán pohlavní styk, aniž by jedna ze stran projevila svoji souhlasnou vůli. Tento koncept však přináší úskalí, která mohou významným způsobem ovlivňovat a komplikovat vyšetřování a případný trestní postih pachatele. I přes veškeré limity tohoto přístupu jsou státy, ve kterých je uplatňován. Například stát Kalifornie (Spojené státy americké) přijal již v roce 2014 tento koncept coby reakci na vysoký počet znásilnění v univerzitním prostředí. Zavedl současně pravidla, která kultivovala sexuální aktivity provozované v univerzitních kampusech tak, aby studenti měli jasnou představu o konsenzuálním pohlavním styku a podmínkách jeho provozování.²

K vybraným prvkům recentní právní úpravy

Znásilnění je optikou českého trestního zákoníku považováno za nejzávažnější trestný čin proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Jedná se o násilný sexuální delikt, jenž může být spáchán dvěma způsoby, a to donucením nebo zneužitím bezbrannosti. Konkrétní znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění vyplývají z ustanovení § 185 trestního zákoníku.

Objektem trestného činu znásilnění je svobodná vůle člověka v rozhodování o vlastním sexuálním, respektive pohlavním, životě a o sexuálních vztazích. Nutno zmínit, že ochrana v těchto oblastech lidských práv je poskytována každé fyzické osobě. Předmětem útoku tedy může být muž i žena, nebo osoba vykazující oboupohlavní znaky. Nezáleží pak na věku, speciálních vlastnostech nebo předchozím vztahu k pachateli.

Jednání pachatele znásilnění spočívá ve vynucení pohlavního styku násilím nebo pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nebo zneužitím stavu bezbrannosti poškozeného. Stěžejním pojmem je **pohlavní styk**, za který se považuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby.³ Jedná se o zastřešující pojem pro všechny formy sexuální interakce pachatele s jinou osobou. Zákonodárce však poskytuje některým druhům pohlavního styku vyšší stupeň ochrany, což vyjadřuje kvalifikovanou skutkovou podstatou v odstavci 2 písm. a), kde samostatně upravuje znásilnění formou soulože nebo jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží. Základní skutková podstata v odstavci 1 tedy postihuje všechny ostatní, méně intenzivní, formy pohlavního styku (může se jednat typicky o osahávání či tření pohlavních orgánů, ženských prsou apod.). **Souloží** se pak rozumí tolíko spojení pohlavních orgánů muže a ženy, tedy vniknutí penisu do vagíny. V takovém případě postačí pouze částečné spojení těchto pohlavních orgánů. Dosažení ejakulace u muže nemá právního významu, nemusí k ní tedy dojít. O soulož se však nejedná při pouhém dotyku penisu a vagíny, tzn. v situaci, kdy nedojde k vniknutí mužského pohlavního údu do pochvy ženy (např. z důvodu absence erekce). **Jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží** zahrnuje formy pohlavního styku, které se mechanismem provedení podobají souloží. Typicky se jedná o situace, kdy je pohlavní orgán muže či ženy nahrazen jinou částí těla druhé osoby (například rukou, ústy, konečníkem či jazykem) nebo cizím předmětem, který je zasouván do vagíny. Na rozdíl od soulože je z výkladu pojmu jiného

² MADDAN, S. a L. PAZZANI. *Sex offenders. Crime and Processing in the Criminal Justice System. Second edition*, s. 21.

³ FREMR, R. Hlava III. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: DRAŠTÍK, A. R., R. FREMR, T. DURDÍK, M. RŮŽIČKA, A. SOTOLÁŘ a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. díl*, s. 1011.

pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží zřejmé, že k tomuto může dojít i mezi osobami stejného pohlaví. Pro všechny shora uvedené formy pohlavního styku platí, že musí dojít k fyzickému kontaktu pachatele a oběti. Bez splnění této podmínky by se nemohlo jednat o trestný čin znásilnění.^{4,5}

K donucení k pohlavnímu styku musí pachatel využít násilí nebo pohrůžku násilí nebo pohrůžku jiné těžké újmy. **Násilím** se rozumí použití fyzické síly pachatele k překonání nebo zamezení projeveného odporu znásilňované osoby za účelem vykonání pohlavního styku proti její vůli. Trestný čin znásilnění je spáchán násilím i v případě, že pachatel uvedl oběť do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným obdobným způsobem (např. podáním uspávacího prostředku) – v takovém případě se nejedná o zneužití bezbrannosti. **Pohrůžka násilím** pak směřuje k použití násilí v budoucnosti, a to za předpokladu, že se oběť nepodvolí vůli pachatele. Pohrůžka násilím může být buď bezprostřední, tedy časově určená do doby aktuálního kontaktu pachatele s obětí, nebo může směřovat do vzdálenější budoucnosti. Není vyloučena ani pohrůžka násilím směřující k jiné osobě než oběti (např. osobě blízké oběti), nebo k věci (např. zničení mobilního telefonu, zdemolování automobilu atp.). **Pohrůžka jiné těžké újmy** znamená hrozbu namířenou do majetkové i nemajetkové sféry oběti. Majetkovou újmu můžeme v takovém případě rozumět například snížení platu, neudělení pracovní odměny, výpověď ze zaměstnání, výpověď z nájmu bytu apod. Nemajetková újma může představovat například vážnou újmu na cti a dobré pověsti, poškození rodinných vztahů, poškození pracovněprávních vztahů apod. Pohrůžka však musí být objektivně způsobilá poškodit oběť a vyvolat tak obavu z jejího vykonání. Zcela zásadní je v případech pohrůžky násilím a pohrůžky jinou těžkou újmu dokonání činu, k čemuž je nezbytné, aby pachatel prostřednictvím pohrůžky oběť k pohlavnímu styku skutečně donutil. Jinak se může jednat o trestný čin vydírání dle ustanovení § 175 trestního zákoníku.⁶

Trestný čin znásilnění však spáchá i ten, kdo za účelem vykonání pohlavního styku zneužije bezbrannosti oběti. O **zneužití bezbrannosti** se jedná v situaci, je-li oběť bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli, respektive není schopna klást odpor. Příčiny stavu bezbrannosti mohou náležet ve fyzickém i psychickém stavu oběti. Za fyzickou bezbrannost lze považovat stavy bránící v seznatelném projevu vůle či odporu například z důvodu vážného zranění oběti, velmi nízkého či naopak vysokého věku, ochrnutí, spoutání, vyčerpání, tělesného postižení apod. Bezbrannost, spočívající v psychickém hendikepu, může představovat nízká rozumová vyspělost oběti, mentální zaostalost, duševní choroba. O zneužití bezbrannosti se však jedná i v případech změněného stavu vědomí po užití omamných a psychotropních látek, hlubokého spánku oběti, nebo traumatické reakce organismu na stres vyvolaný jednáním pachatele.^{7,8,9}

Subjektem trestného činu znásilnění může být jakákoli trestně odpovědná fyzická osoba. Ke spáchání trestného činu znásilnění se pak vyžaduje úmyslné zavinění. Úmysl může být nepřímý, pachatel tedy musí být alespoň srozuměn s tím, že k pohlavnímu styku s obětí dochází donucením nebo zneužíváním bezbrannosti oběti.¹⁰

⁴ BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*, s. 167 – 168.

⁵ FREMR, R. Hlava III. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: DRAŠTÍK, A., R. FREMR, T., DURDÍK, M., RŮŽIČKA, A., SOTOLÁŘ a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. díl*, s. 1011 – 1012.

⁶ ŠÁMAL, P. a M. ŠÁMALOVÁ. Hlava III. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. § 185. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*, s. 1652 – 1653.

⁷ FREMR, R. Hlava III. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: DRAŠTÍK, A., R. FREMR, T., DURDÍK, M., RŮŽIČKA, A., SOTOLÁŘ a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. díl*, s. 1011.

⁸ ŠÁMAL, Pavel, Milada ŠÁMALOVÁ. Hlava III. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti § 185. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*, s. 1653 – 1654.

⁹ Srov. *Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 8. 2021, sp. zn. 8 Tdo 699/2021*.

¹⁰ BORČEVSKÝ, P. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*, s. 172.

Aktuální legislativní změny v oblasti násilné sexuální trestné činnosti

Dle Předkládací zprávy k uvedenému návrhu reaguje nová právní úprava na úkol stanovený Akčním plánem prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023-2026, který v Opatření č. 18 ukládá redefinici trestného činu znásilnění tak, aby nová právní úprava postihovala všechny případy nekonsensuálního pohlavního styku ve formě soulože nebo jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží.¹¹ Cílem je dosažení moderního pojetí reakce státu na sexuální násilí, které opouští koncept znásilnění jako silou vynuceného pohlavního styku a nahrazuje jej konceptem nekonsensuálního pohlavního styku.

K úpravě definičních znaků znásilnění směrem ke konceptu nekonsensuálního pohlavního styku přistoupilo více evropských států, a to i v rámci závazků vyplývajících z *Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí* (tzv. Istanbulské úmluvy), kterou Česká republika podepsala, ale dosud neratifikovala.¹² Úpravu stávající legislativy v oblasti sexuálního násilí lze však odůvodnit řadou dalších mezinárodních závazků České republiky, ze kterých lze uvést například Rezoluci Valného shromáždění OSN ze dne 18. prosince 2007 k odstranění znásilnění a všech ostatních forem sexuálního násilí a jejich projevů, včetně konfliktních a souvisejících situací (A/RES/62/134); Rezoluci Valného shromáždění OSN ze dne 16. prosince 2020 k intenzifikaci snah k prevenci a odstranění všech forem násilí na ženách a dívkách (A/RES/75/161); Rezoluci Valného shromáždění OSN ze dne 20. prosince 2004 k odstranění všech forem násilí na ženách (A/RES/59/167) nebo Úmluvu OSN o právech dítěte.

Za prameny nové právní úpravy lze považovat rovněž některé národní dokumenty, které se problematiky sexuálního násilí týkají. Jedná se zejména o Strategii prevence kriminality v České republice na léta 2022-2027; Národní strategii ochrany práv dětí 2021-2029 nebo Národní akční plán České republiky k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1325 (2000), o ženách, míru a bezpečnosti a souvisejících rezolucí na léta 2021-2025.

Novela trestního zákoníku, v souvislosti se shora uvedeným, nově upravuje problematiku znásilnění, které, z pohledu recentního stavu, diferencuje dle způsobu spáchání do dvou samostatných trestných činů (§185 Znásilnění a § 185a Sexuální útok). Zvláště je nutné zmínit veřejností velmi diskutovanou otázku tzv. zneužití bezbrannosti, která novelou trestního zákoníku získává explicitního právního vymezení.

➤ Trestný čin znásilnění (§ 185 TZ)

Dle stávající právní úpravy je stěžejním prvkem pro posouzení jednání pachatele použití násilí, pohrůžky násilí, pohrůžky jinou těžkou újmou nebo zneužití bezbrannosti. Pakliže pachatel za použití některého z uvedených mechanismů užije k vynucení pohlavního styku na oběti, dopouští se trestného činu znásilnění. Zásadní význam zde má pojem pohlavní styk, který

¹¹ Blíže viz *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023 – 2026*. [online]. [cit. 22. 10. 2024]. Dostupné na internetu: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP_DGPN-2023_final.pdf

¹² Blíže viz *Předkládací zpráva. Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky. [online]. [cit. 24. 10. 2024]. Dostupné na internetu: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>

představuje jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby.¹³ Jedná se o zastřešující pojem pro všechny formy sexuální interakce pachatele s jinou osobou.

Dle Důvodové zprávy k předmětné novele trestního zákoníku se však právě toto široké vymezení možných forem jednání pachatele neosvědčilo v rámci společenského chápání znásilnění a za něj ukládaných trestů. V textu důvodové zprávy se přímo uvádí, že „Veřejnost...za znásilnění i nadále tradičně považuje pouze taková jednání, která jsou provedena souloží nebo srovnatelně závažným způsobem. Uvedený rozpor mezi zákonnou úpravou a vnímáním veřejnosti pak vede k mylným představám veřejnosti o mírném trestání znásilnění. Stejně tak pouze soulož a obdobně závažné sexuální praktiky podřazuje pod znásilnění většina evropských právních úprav. Jeví se proto jako vhodné i po vzoru zahraničních úprav trestný čin znásilnění omezit pouze na soulož a jiný pohlavní styk provedený obdobným způsobem (na tzv. penetrační činy) a méně závažné sexuální praktiky (nepenetrační povahy) vyčlenit do samostatného nového trestného činu sexuálního útoku. Tím bude možné i vhodněji nastavit vyšší trestních sazeb.“¹⁴ Z výše uvedeného je zřejmé, že Ministerstvo spravedlnosti České republiky ve svém návrhu reflektuje názory společnosti a zejména veřejnou diskusi o sankční praxi soudů v oblasti sexuálních trestných činů.

Změnu právní úpravy znásilnění v souladu s konceptem nekonsenzuálního pohlavního styku provedlo již 16 evropských států (Belgie, Dánsko, Finsko, Chorvatsko, Island, Irsko, Kypr, Lucembursko, Malta, Německo, Řecko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko a Spojené Království: Anglie a Wales). O novelizaci trestného činu znásilnění diskutuje rovněž Nizozemsko. Každá z uvedených zemí provedla legislativní úpravu dle individuálních potřeb, lze však zobecnit, že existují dva zastřešující přístupy k problematice znásilnění. První přístup je založen na nedostatku souhlasu k pohlavnímu styku (tzv. princip „ano znamená ano“, který vyžaduje projev souhlasu všech účastníků pohlavního styku), druhý přístup akcentuje tzv. princip „ne znamená ne“, který vyžaduje k naplnění znaků skutkové podstaty projev nesouhlasu některého z účastníků pohlavního styku. Novela trestního zákoníku upřednostnila druhý přístup, který rozšiřuje o podrobnější trestněprávní definici zneužití bezbrannosti. Počítá s tím, že každá osoba (je-li toho schopna), dokáže projevit svůj nesouhlas s pohlavním stykem, a to buď verbálně či neverbálně. Pro případy, že osoba není z důvodu objektivní překážky schopna svůj nesouhlas udělit, využije se ustanovení o zneužití bezbrannosti poškozeného.¹⁵

Druhou nejvýznamnější změnou, hned po vypuštění obligatorní podmínky použití násilí, pohrůžky násilím, nebo pohrůžky jinou těžkou újmou, je vyčlenění méně závažných sexuálních praktik (tzv. nepenetračních) mimo ustanovení o trestném činu znásilnění. Jak je patrné z textu novely trestného činu znásilnění, lze za něj dle odst. 1 považovat toliko jednání pachatele spočívající v souloží či jiném pohlavním styku provedeném způsobem srovnatelným se souloží. Z pohledu obsahu těchto pojmů vychází návrhovateli novely z judikaturou dostatečně vyložených pojmů, kdy se souloží rozumí spojení pohlavních orgánů muže a ženy a jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží zejména sexuální praktiky obdobného charakteru (například anální styk či orální styk). Sexuální praktiky méně závažné nově upravuje trestný čin sexuální útok (§185a).

➤ Trestný čin sexuální útok (§ 185a TZ)

¹³ FREMR, R. Hlava III. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: DRAŠTÍK, A., R., FREMR, T. DURDÍK, M. RŮŽIČKA, A. SOTOLÁŘ a kol. *Trestní zákoník. Komentář*, s. 1011.

¹⁴ Blíže viz *Důvodová zpráva Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky*. [online]. [cit. 24. 10. 2024]. Dostupné na internetu: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>

¹⁵ Blíže viz *Důvodová zpráva Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky*. [online]. [cit. 24. 10. 2024]. Dostupné na internetu: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>

Podstatou zcela nového ustanovení trestního zákoníku je diferenciovat intenzitu pohlavního styku, respektive postihovat formy pohlavního styku, které navrhovatel, potažmo zákonodárce, považuje za méně společensky škodlivé, nedosahující intenzity penetračních sexuálních aktivit. Jedná se o sexuální praktiky, které nespočívají v souloži ani v pohlavním styku provedeném způsobem srovnatelným se souloží. Tedy všechny ty formy pohlavního styku neuvedené v ustanovení § 185 novely trestního zákoníku.

V praxi se může jednat o sexuální praktiky spočívající například v osahávání, líbání či lízání intimních partií oběti (i přes oděv), tření se pohlavním orgánem nebo jinou částí těla o tělo oběti, tření pohlavního údu pachatele obětí, pohlavní sebeukájení oběti, obnažování oběti, nucené vyměšování oběti za účelem sexuálního vzrušení pachatele, oblékání oběti do oděvních svršků vzbuzujících v pachateli sexuální vzrušení a další. Jako pohlavní styk bylo v minulosti posouzeno i jednání, kdy pachatel oběť osahával na prsou a líbal ji na ústa, uši, krk či prsa (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. 4 Tdo 273/2013). V případech tzv. nekontaktního sexuálního násilí (tj. například donucení oběti k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování) dochází k podřazení takových jednání pachatele pod novou skutkovou podstatu trestného činu sexuální útok. Dle dosavadní právní úpravy upravovalo donucení k těmto formám sexuálního násilí ustanovení § 186 trestního zákoníku, upravující trestný čin sexuálního nátlaku. Podle navrhované novely bude v případech spáchání trestného činu sexuálního nátlaku vyžadováno vynucení shora uvedených praktik toliko zneužitím tísně či závislosti oběti na pachateli nebo postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

Tuto úpravu lze hodnotit především jako systematickou diferenciaci jednotlivých forem a intenzity sexuálního násilí, která je součástí komplexní změny této kategorie trestných činů. Navrhovatel tuto novou právní úpravu, s ohledem na jednání, které postihuje, odlišuje i vyšší trestních sazeb, které určuje mírněji oproti trestnému činu znásilnění. Diferencuje tak sexuální násilí na dvě úrovně intenzity, což odráží již zmíněný požadavek Důvodové zprávy k této novele, spočívající ve větším pochopení ukládaných trestů za sexuální delikty veřejnosti.

➤ **Zneužití bezbrannosti**

Ačkoliv je stav bezbrannosti v českém trestním právu již ukotven a současně široce judikován¹⁶, v recentní právní úpravě není explicitně definován. Jedná se o stav oběti, ve kterém není vzhledem k okolnostem schopna projevit svou vůli ohledně pohlavního styku s pachatelem, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. Navrhovatel novely v Důvodové zprávě uvádí, že účelem přímého vymezení zneužití bezbrannosti je především posílení právní jistoty adresátů trestního zákoníku. Jedná se tedy o nové ustanovení obecné části trestního zákoníku, které má, byť demonstrativně, zakotvit zákonnou definici stavu bezbrannosti a přispět tak k jednotnému výkladu daného pojmu.

Nová právní úprava zakotvuje spáchání trestného činu zneužitím bezbrannosti zejména v situacích, kdy je oběť bez přičinění pachatele ve stavu, ve kterém není s přihlédnutím k okolnostem schopna projevit svou vůli, nebo je její schopnost vůli projevit podstatně snížena. Za takový stav lze považovat fyzický hendikep (například znehybnění oběti, které nezpůsobil pachatel – oběť může být zaklíněná nebo spoutaná a neschopná pohybu; závažné zranění či nemoc oběti; ochrnutí; nedostatečná fyzická síla v důsledku vysokého věku; fyzické vyčerpání apod.), anebo psychický hendikep (jedná se o dítě nízkého věku, které není schopno rozpoznat protiprávnost jednání pachatele; oběť je duševně nemocná nebo mentálně zaostalá osoba). Pod

¹⁶ viz např. *Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 685/2018-36*; *Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 929/2011*; *Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1296/2013*.

stav bezbrannosti lze podřadit i kombinaci fyzické a psychické nedostatečnosti (například v situaci, kdy je oběť v hlubokém spánku; pod vlivem omamných a psychotropních látek; v hypnotickém stavu; v mdlobách apod.).

Mezi příčiny, které způsobují stav bezbrannosti, navrhuje novela zařadit i překvapení oběti, které je způsobilé zapříčinit omezení možnosti projevit nesouhlasnou vůli oběti, nebo silný ochromující stres. Tímto stavem se navrhovatel zabývá velmi detailně, jelikož se jedná o okolnost, která byla a je ve veřejném prostoru aktivně diskutována. Důvodová zpráva uvádí, že se jedná o obranné reakce disociativního charakteru. *„Jedná se o odlišný stav, než je disociativní stupor, který je podle stávající mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) podřazen pod kategorii F40-F49, tedy neurotické poruchy vyvolané stresem, somatoformní poruchy (konkrétně F44 – disociativní poruchy). **Disociativní stupor** je diagnostikován na podkladě výrazného snížení nebo vymizení volných pohybů a normální odpovědi na zevní podněty, jako je světlo, hluk, dotyk, ale vyšetření jedince neukazuje žádné somatické příčiny. V reakci na extrémní stresovou situaci nicméně mohou vzniknout nejen disociativní poruchy sui generis, ale také obranné reakce disociativního charakteru, tzv. „zamrznutí“. **Zamrznutí** oběti při znásilnění je reakce na probíhající traumatickou událost, kdy oběť ztratí schopnost pohybu nebo řeči kvůli extrémnímu stresu. Tato reakce je jedním z mechanismů přežití, který může vzniknout v situacích, kdy se oběť cítí bezmocně a ohroženě. Může se projevit tím, že oběť ztuhne nebo se stane pasivní, což může znemožnit se bránit nebo se bránit útočníkovi. Zamrznutí a disociativní stupor jsou dva odlišné stavy, i když mohou mít některé společné rysy. Zamrznutí se obvykle více zaměřuje na fyzickou reakci těla na stres, zatímco disociace se soustředí na oddělení nebo izolaci psychických procesů a vjemů.“¹⁷*

Předmětné ustanovení ukotvuje ve druhém odstavci nově i taxativní věkovou hranici pro posouzení bezbrannosti dítěte, které je, bez dalšího, považováno za bezbranné do dvanácti let věku. Za použití tohoto ustanovení je tedy vykonání jakéhokoliv pohlavního styku nebo přiměnění k pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, vždy kvalifikováno jako znásilnění nebo sexuální útok spáchané zneužitím bezbrannosti. Tím se vylučuje recentní pojetí těchto jednání pachatele jako pohlavní zneužití dle ustanovení § 187 trestního zákoníku.

Ačkoliv je nízký věk oběti již v současnosti soudní praxí považován za stav bezbrannosti, není definováno, jaká věková hranice je pro toto posouzení rozhodná. Nejvyšší soud svým rozhodnutím ze dne 31. srpna 2021 (sp. zn. 7 Tdo 833/2021) judikuje, že, znak bezbrannosti je možné naplnit i v důsledku **velmi nízkého věku oběti**, vzhledem k němuž není schopna adekvátně projevit svou vůli, rozpoznat a pochopit jednání pachatele a bránit se mu, i když netrpěla duševní poruchou, měla pozitivní vztah k pachateli a jednání nevnímala jako něco, co jí ubližuje. *„Za účelem posílení právní jistoty se navrhuje přímo v zákoně stanovit věkovou hranici, do jejíhož dosažení bude oběť vždy považována za bezbrannou z důvodu nízkého věku. Je třeba zdůraznit, že zneužitím bezbrannosti se postihují případy, kdy není použito žádné násilí a není překonáván žádný odpor, ani verbální, ale jde o případy, kdy je dítě natolik malé nebo nevyspělé, že není schopno vyjádřit svoji vůli, nebo si neuvědomuje, co se děje. Jde tedy o stanovení věkové hranice, do jejíhož dosažení se má za to, že dítě ještě není natolik vyzrálé, aby bylo schopno pochopit sexuální jednání pachatele a projevit nesouhlas. Je zřejmé, že se jedná o velmi individuální otázku a každé dítě je odlišně zralé, takže tato věková hranice je stanovena do určité míry arbitrárně. Je třeba zdůraznit, že tato hranice se odlišuje od věkové hranice 15 let, která je stanovena jako hranice, do jejíhož dosažení je chráněn*

¹⁷ Blíže viz Důvodová zpráva. *Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky. [online]. [cit. 24. 10. 2024]. Dostupné na internetu: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>*

*nerušený mravní a sexuální vývoj dětí i v případě, že již jsou schopny jednání pachatele pochopit a souhlasit s ním.*¹⁸

Navrhovatel opírá stanovení konkrétní věkové hranice dvanácti let o soudobé poznatky zejména z odvětví biologie a vývojové psychologie. Z pohledu vývojové psychologie se dvanáctý rok dítěte stává obdobím přechodu z tzv. středního dětství (mladší školní věk, přibližně 6 – 12 let) do pozdního dětství (adolescence, přibližně 12 – 19 let). Jedná se o období, ve kterém jedinec začíná nalézat svoji osobní identitu, uvědomovat si hodnotu svého těla, sexuálně dospívá, formuje svoji sexuální identitu a prožívá první intimní zkušenosti. Současně se rozvíjí kritické myšlení jedince, který v tomto období dokáže posuzovat dobré a zlé, dokáže vnímat pohnutky a důvody chování jiných osob, které umí, alespoň v elementární rovině hodnotit.¹⁹

Předmětné ustanovení o zneužití bezbrannosti tedy ve svém důsledku diferencuje vykonání sexuálních aktivit s dětmi mladšími patnácti let do dvou kategorií. **Děti do dvanácti let věku** budou považovány vždy za bezbranné (pro absenci schopností rozeznat a vyhodnotit jednání pachatele a případně projevit adekvátním způsobem svůj nesouhlas či odpor) a tudíž se pachatel vždy dopustí trestného činu znásilnění nebo sexuální útok (dle způsobu spáchání – intenzity užitého jednání, které vede k uspokojení pachatelova sexuálního pudu). **U dětí ve věku od dvanácti do patnácti let** pak bude vyžadováno posouzení, zda pachatel jednal proti seznatelné vůli dítěte (v takovém případě bude trestně odpovědný za spáchání trestného činu znásilnění nebo sexuální útok – dle způsobu spáchání), nebo jednal v souladu se seznatelnou vůlí dítěte – dítě s jednáním pachatele souhlasilo či jej přímo iniciovalo (v takovém případě bude pachatel trestně odpovědný za spáchání trestného činu pohlavní zneužití).

Tuto úpravu lze hodnotit jako projev iniciativy k určité formě diferenciaci konsenzuálního pohlavního styku dospívajícího dítěte, a to zejména s přihlédnutím k situacím, kdy dítě mladší patnácti let v rámci přirozeného sexuálního dospívání samo jeví zájem o sexuální aktivity. Tím však není dotčena úloha státu spočívající v ochraně nerušeného mravního a sexuálního vývoje osoby mladší patnácti let. I nadále bude stát kriminalizovat provozování sexuálních aktivit, byť ze strany dítěte souhlasné, až do dovršení stanovené věkové hranice pohlavní dospělosti, která je v České republice určena na 15 let. Pachatel však bude trestně odpovědný za mírněji trestný čin pohlavní zneužití.

Hodnocení vybraných prvků legislativních změn

Problematika diferenciaci sexuálních aktivit

Jednou ze zásadních změn, které přináší novela sexuálních trestných činů, je diferenciaci činů dle způsobu jejich spáchání, respektive dle pachatelem použitých sexuálních praktik. Zákonodárce nově rozděluje dosavadní skutkovou podstatu trestného činu znásilnění dle ustanovení § 185 trestního zákoníku do dvou samostatných skutkových podstat, respektive samostatných trestných činů, podle toho, zda se pachatel dopustil sexuálního násilí souloží nebo jiným pohlavním stykem srovnatelným se souloží (tedy penetračním způsobem) nebo se jednání dopustil jinou formou pohlavního styku (tzn. nepenetračním způsobem). Obsah těchto pojmů je v trestněprávní nauce již etablován a dostatečným způsobem vykládán i judikaturou

¹⁸ Důvodová zpráva. Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky. [online]. [cit. 24. 10. 2024]. Dostupné na internetu: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>

¹⁹ THOROVÁ, K. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*, s. 414 – 433.

(viz předchozí kapitoly). **V tomto ohledu autor příspěvku pozitivně hodnotí snahu zákonodárce o konzistenci v obsahu definičních znaků skutkové podstaty znásilnění.**

Dle nové právní úpravy bude možné trestný čin znásilnění (§ 185 TZ) spáchat toliko souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží. Pokud pachatel ke spáchání činu užije jiných forem pohlavního styku, bude trestně odpovědný za spáchání nového trestného činu, který zákonodárce označil jako sexuální útok (§ 185a). Tím se odděluje použití sexuálních praktik nejvyšší intenzity od sexuálních praktik s nižší mírou intenzity zásahu do práv oběti. Ačkoliv je každý čin sexuálního násilí pro oběti traumatizující a poškozuje jejich lidskou důstojnost v sexuální oblasti, lze přisvědčit záměru zákonodárce o oddělení těchto dvou kategorií sexuálních aktivit. Dosavadní právní úprava totiž dopadá na veškeré činy spočívající v donucení jiného k jakémoliv formě pohlavního styku. Stejná skutková podstata tedy dopadá jak na nejbrutálnější znásilnění s použitím intenzivního násilí, tak na jednání pachatele, který pod pohrůzkou ztráty zaměstnání (tzn. jiné těžké újmy) přinutí oběť, aby strpěla osahávání genitálu pachatelem. Ačkoliv je v obou případech porušována lidská důstojnost v sexuální oblasti, intenzita takového zásahu je rozdílná.

Autor příspěvku proto kladně hodnotí záměr zákonodárce i konkrétní novou právní úpravu, která ve svém důsledku pravděpodobně odstraní z veřejné debaty i sporné otázky týkající se adekvátnosti a přiměřenosti trestání pachatelů znásilnění. Lze totiž předpokládat, že se významně sníží počet odsouzených pachatelů za znásilnění s podmíněně odloženým výkonem trestu odnětí svobody, což představovalo jeden z klíčových bodů veřejné debaty a s ní spojené, zejména laické, kritiky v oblasti trestání pachatelů znásilnění. Ačkoliv nová právní úprava trestného činu znásilnění bude stále umožňovat podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody dle ustanovení § 81 odst. 1 trestního zákoníku, možné to bude jen v takových případech, kdy bude pachateli uložen pouze trest při dolní hranici trestní sazby. I když nelze předjímat rozhodovací praxi soudů, lze se domnívat, že takové případy budou zastoupeny minoritně.

Problematika seznatelné vůle

Změna právní úpravy násilných sexuálních deliktů s sebou přináší i zásadní transformaci právního pojetí sexuálního násilí. Nově nebude trestný čin znásilnění, respektive i trestný čin sexuálního útoku, podmíněn použitím násilí, pohrůžky násilím nebo pohrůžky jinou těžkou újmu. Zákonodárce novou právní úpravou zakotvuje tzv. koncept „ne znamená ne“, tedy právní konstrukt založený na nesouhlasné vůli oběti, který lze shodně označit jako nekonsenzuální pohlavní styk. Text novelizovaného ustanovení § 185 trestního zákoníku, stejně jako skutková podstata nového trestného činu dle ustanovení § 185a, tento koncept formuluje jako jednání pachatele, spočívající ve vykonání pohlavního styku **„proti seznatelné vůli“** oběti (v případě trestného činu znásilnění formou soulože nebo jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží). Z uvedeného je patrné, že nesouhlasná vůle oběti **musí být pachateli seznatelná**, jinak vyjádřeno **zjevná**. Nepostačí tedy vnitřní, navenek neprojevený, nesouhlas oběti s pohlavním stykem. V případě, že by takový, navenek neprojevený, tzn. nerozpoznatelný, nesouhlas k trestnosti jednání pachatele postačoval, vedla by právní úprava k nejasnosti, nesrozumitelnosti a právní nejistotě. Za seznatelnou vůli lze považovat jakýkoliv způsob chování oběti, kterým dá najevo, že s jednáním pachatele nesouhlasí (včetně neverbálních projevů v například v podobě obranné pozice, pláče, gest atp.). Zákonodárce explicitně pamatuje i na situace, kdy oběť není vzhledem k objektivním okolnostem schopna svou vůli svobodně utvářet či projevit, přičemž pachatel takové bezbrannosti oběti zneužije. Formy násilného donucení k pohlavnímu styku, obsažené v platné právní úpravě, zůstávají samozřejmě nadále trestné a lze předpokládat, že na ně bude soudní praxe pohlížet jako na prvky zesilující intenzitu jednání pachatele.

Autor příspěvku hodnotí přijetí konceptu znásilnění a sexuálního útoku jako nekonsenzuálního pohlavního styku kladně a vnímá jej jako přiblížení k modernímu pojetí sexuálního násilí a ochrany obětí před ním. Jisté výhrady však spatřuje v legislativní formulaci nesouhlasné vůle oběti jako jednání pachatele „proti seznatelné vůli“ oběti. Pochopení pojmu *seznatelnost* může být pro adresáty z řad obětí, respektive celé laické veřejnosti, komplikované. Za účelem dosažení nejvyšší možné míry srozumitelnosti právní normy pro její adresáty považuje za vhodnější vymezit nesouhlasnou vůli oběti jako „zjevnou“. V dotčených skutkových podstatách trestných činů znásilnění a sexuálního útoku by tak bylo podmínkou trestnosti vykonání pohlavního styku „proti zjevné vůli“ oběti.

V rámci odborné i politické debaty, která předcházela přijetí nové právní úpravy násilných sexuálních deliktů, byly zaznamenány i argumenty zmiňující zvýšenou složitost dokazování jednání pachatele proti seznatelné vůli oběti. **K tomuto argumentu zaujímá autor příspěvku spíše nesouhlasné stanovisko, neboť lze s vysokou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že struktura pachatelů, jejich jednání i způsob spáchání znásilnění, zůstanou neměnné. Praxe orgánů činných v trestním řízení je v tomto směru dostatečně připravena k vymáhání práva i za situace, kdy pachatel nenutí oběť k pohlavnímu styku násilím a oběť projeví svůj nesouhlas s pohlavním stykem třeba i neverbálně (obranou pozicí, pláčem atp.), případně se ocitne ve stavu bezbrannosti.**²⁰

Problematika bezbrannosti

Další významnou legislativní změnou v oblasti sexuálních trestných činů je zakotvení definice zneužití bezbrannosti do obecné části trestního zákoníku. Jak je uvedeno výše, soudní praxe již v rámci recentní právní úpravy dostatečně vymezuje stav bezbrannosti prostřednictvím judikatury. Záměrem zákonodárce je tedy zavedení výkladového ustanovení, jehož účelem je posílení právní jistoty případných obětí. Nové ustanovení § 119a trestního zákoníku demonstrativně vyjmenovává fyzické či duševní stavy, v rámci kterých je schopnost oběti utvářet a projevovat svou vůli významně snížena. **Takovou zákonodárnou iniciativu považuje autor příspěvku za vhodnou.**

Zásadním prvkem uvedeného výkladového ustanovení je stanovení věkové hranice pro posouzení bezbrannosti, která je nově stanovena na 12 let věku dítěte. Z uvedeného vyplývá, že jakákoliv sexuální interakce s dítětem mladším 12 let bude vždy právně kvalifikována, v závislosti na způsobu spáchání, jako znásilnění nebo sexuální útok, nikoli jako pohlavní zneužití.

Válková k tomu uvádí, že určení přiměřeného věku dítěte, na který by se měla tato věková hranice bezbrannosti vztahovat, předcházela rozsáhlá diskuse. Nakonec však došlo ke kompromisu, když Ministerstvem spravedlnosti České republiky navrhovaný věk 5 let věku dítěte byl po konzultaci s odborníky z oblasti dětské psychologie a pediatrie zvýšen na věkovou hranici 12 let, pod kterou bude každé dítě „automaticky“ považováno za bezbranné.²¹

Dle dosavadní judikatury však byla bezbrannost dítěte, vymezená jeho věkem, vykládána jako stav, který v důsledku *zásadně limitovaných znalostí a zkušeností neumožňuje relevantní vyhodnocení jednání pachatele*, protože dítě *není dostatečně seznámeno s lidskou*

²⁰ viz např. *Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 685/2018-36; Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 929/2011; Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1296/2013.*

²¹ VÁLKOVÁ, H. „*Redefinice*“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, s. 126. ISSN 1213-5313.

sexualitou, s tím, jak společnost nahlíží na lidskou intimitu, *s normami, které na takovéto jednání klade společnost a právní řád*. Jedná se tedy o zneužití bezbrannosti dítěte založené především na jeho duševní nevyspělosti.²²

V návaznosti na uvedené je otázkou, zda například 11leté dítě je natolik nedostatečně seznámeno s lidskou sexualitou, že v důsledku toho nedokáže relevantně vyhodnotit jednání pachatele. Jistě je nutné posuzovat každý případ, včetně duševní vyspělosti dítěte, individuálně, autor disertační práce se nicméně domnívá, že dítě uvedeného věku by již mělo být schopno rozpoznat neadekvátní sexuální jednání pachatele, které narušuje jeho intimní sféru. V návaznosti na to by mělo být v tomto věku schopno projevit svoji nesouhlasnou vůli alespoň způsobem přiměřeným jeho věku. **Posouzení adekvátnosti stanovené věkové hranice pro „automatické“ zneužití bezbrannosti dítěte, je tedy spornou otázkou. Při úvahách je však nezbytné vycházet z poznatků multidisciplinární povahy, které zohledňují nejnovější poznatky psychologické, psychiatrické, sociologické, lékařské, právní a kriminalistické vědy.**

Autor příspěvku uzavírá, že stanovení věkové hranice bezbrannosti, jednoznačně není otázkou politického rozhodnutí, ale kvalifikovaného mezioborového stanoviska založeného na nejnovějším stavu vědeckého poznání. Z tohoto důvodu autor považuje za nezbytné podrobit tuto problematiku hlubšímu vědeckému zkoumání a na základě jeho závěrů revidovat právní úpravu.

Závěrem

Lze shrnout, že právní úprava sexuálního násilí v České republice dozná od 1. ledna 2025 významných změn. Tyto změny budou vyžadovat dílčí změny v posuzování skutkových okolností orgány činnými v trestním řízení. Nejvýznamnější je z tohoto pohledu změna konceptu znásilnění a přijetí modelu označovaného jako „ne znamená ně“. Nově bude podmínkou trestní odpovědnosti vykonání pohlavního styku „proti seznatelné vůli“ oběti. Autor příspěvku však polemizuje nad srozumitelností takového terminologického vymezení pro adresáty právní normy. Prostor pro odbornou diskusi otevírá i otázka bezbrannosti determinované věkem oběti. Autor příspěvku v tomto směru apeluje na potřebu evaluace právní úpravy po uplynutí přiměřeného času od jejího zavedení tak, aby právní úprava reflektovala svůj účel a odpovídala přitom nejnovějšímu stavu vědeckého poznání.

Literatura

- BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2023. ISBN 978-80-7380-909-6.
- DRAŠTÍK, Antonín, Robert, FREMR, Tomáš, DURDÍK, Miroslav, RŮŽIČKA, Alexander, SOTOLÁŘ a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. díl*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015. ISBN 978-80-7478-790-4.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 7. akt. a dopl. vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-807-5023-803.
- MADDAN, Sean a Lynn, PAZZANI. *Sex offenders. Crime and Processing in the Criminal Justice System*. Second edition. Frederick, USA: Aspen Publishing, 2023. ISBN 978-1-5438-1759-1.

²² Viz. *Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 833/2021 ze dne 31. 8. 2021*.

- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1až 139. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-109-3.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9.
- ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-807-8.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁLKOVÁ, Helena, Josef, KUČHTA, Jana, HULMÁKOVÁ a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-732-3.
- VÁLKOVÁ, Helena. „Redefinice“ znásilnění aneb nová právní úprava trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. In: *Trestněprávní revue*. Nakladatelství C. H. Beck, s. r. o. č. 3/2024. ISSN 1213-5313.

Právní předpisy a mezinárodní prameny práva:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Návrhy právních předpisů a související dokumenty:

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. ODok - Portál informačního systému Úřadu vlády České republiky. [online]. [cit. 24. 10. 2024]. Dostupné na internetu: <https://odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCUSEM5LD/>

Rozhodnutí soudů:

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 833/2021

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 699/2021

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 685/2018

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1296/2013

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tdo 273/2013

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 929/2011

Koncepční a strategické dokumenty:

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023 – 2026. [online]. [cit. 22. 10. 2024]. Dostupné na internetu: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP_DGPN-2023_final.pdf

Národní akční plán České republiky k implementaci rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1325 (2000), o ženách, míru a bezpečnosti a souvisejících rezolucí na léta 2021-2025. [online]. [cit.

25. 10. 2024]. Dostupné na internetu:
https://mzv.gov.cz/public/c0/51/c2/4477828_2749437_NAP21_25_CZ_text.docx

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022-2027. [online]. [cit. 25. 10. 2024]. Dostupné na internetu: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2022-az-2027.aspx>

Keywords: sexual crime, sexual violence, criminal offence, rape, sexual assault, abuse of vulnerability

Summary

This scientific article discusses the current legal developments in the area of sexual crimes in the Czech Republic. In his contribution, the author points out selected aspects of the current legislative change to the criminal offence of rape and related provisions, which will come into force on 1 January 2025. Furthermore, the author assesses problematic issues related to the new legislation. It can be summarized that the legal regulation of sexual violence in the Czech Republic will undergo significant changes as of 1 January 2025. These changes will require partial modifications in the assessment of facts by law enforcement authorities. The most significant in this respect is the change in the concept of rape and the adoption of the model referred to as “no means no”. It will now be a condition of criminal liability that the sexual intercourse be carried out “against the known will” of the victim. However, the author of the article disputes the clarity of such terminological definition for the addressees of the legal norm. The question of defencelessness determined by the age of the victim also creates space for expert discussion. In this respect, the author of the paper appeals to the need to evaluate the legislation after a reasonable period of time has passed since its introduction, so that the legislation reflects its purpose and corresponds to the latest state of scientific knowledge.

*Mgr. Tomáš Najman
Policejní akademie České republiky v Praze
Fakulta bezpečnostně právní
Katedra kriminologie
e-mail: najman@polac.cz*

Recenzent: PhDr. Michal Chovanec, Ph.D., MPH